

... Începem cu autorul proiectului însuși?

Căci asupra faptului — după chiar definiția d-sale — nu încapă nici o controversă.

Conform art. 3 din proiectul Pascu, cerem deci Parchetului din Iași (*locus regit actum*) să se sesiseze, trăgând la răspundere în fața justiției pe numitul dr. Giorge Pascu, profesor ordinar la Universitatea din ... Dresden, straja-meșter al filologiei românești și singurul plagiator cu proiect „într'o țară de cleptomani și haiduci“.

De cellalt Parchet și tribunal, — al opiniei publice — ne îngrijim mai puțin: el a judecat de mult — și definitiv.

VI.

V. Bogrea.

Termeni pastorali de origine română în limbile balcanice.

Cu cât căutăm să pătrundem în viața pastorală a popoarelor din Peninsula Balcanică, cu care Românii au venit în atingere în epoca lor de pribegire în această Peninsulă, cu atât găsim mai mulți termeni de origine română, termeni care dau mărturia cea mai sigură nu atât despre contactul Românilor cu acele popoare, cât mai ales despre influența pe care și Românii au exercitat-o, în îndeletnicirea lor de căpetenie, păstoritul, asupra lor.

Deocamdată vom da aici doi dintre acești termeni, a căror origine românească pare neîndoielnică:

1. **grușevina** s. f. în dicționarul lui Karadžić este explicat prin *ugrušano slatko mlijeko, koje se osobito pravi prvijeh dana kad se krava oteli*, adică «lapte dulce mai gros (îngroșat), care se face, mai ales în primele zile, după ce vaca a fătat». Autorul dicționarului, după ce dă această explicație a cuvântului ne mai trimete la alte două forme: *grușavina* și *urda*. Dintre acestea, originea românească a lui *urdă* este cunoscută de mult; iar *grușavina*, care nu este decât forma originară a lui *grușevina*, în afară de însemnarea de mai sus, mai are și sensul secundar, de *jelo od jaja i mlijeka* „mâncare făcută din ouă și lapte“, va să zică tot un fel de preparat de lapte îngroșat (cu ouă). Acest *grușavina* este și el un derivat din verbul *grușati se* (refl.), care se întrebuințează numai despre lapte și, după Karadžić, înseamnă „gerinnen, coagulari“, adică „a se închegă“. Rječnik, reproducând această formă din dicționarul lui Karadžić, o explică mai

pe larg¹ fără însă să aducă o modificare la înțelesul fundamental. Tot în Rječnik se încearcă a se da o explicație privitoare la originea lui. *Grušati* se aduce în legătură cu rădăcina *gruh* care trebuie să fie aceeași cu *gruhati*, cu un înțeles cu totul deosebit decât acela al lui *grușati*: Pe când *gruhati* este o derivație onomatopeică și însemnează „krachen wie die Kanonen, tono“ (*gruhaiu topove* = bubuie tunurile), după aceea „schlagen mit Krachen, percutio cum sonitu“, *grușati*, din contra, are înțelesul pe care l-am văzut mai sus și, prin urmare, n'are nimic a face, ca chestiune de origine, unul cu altul. De altfel cuvântul, fiind un împrumut vechiu, este foarte des întrebuințat. Aceasta se poate vedea și din derivatele lui cu mai multe prefixe: *progrușati* (despre lapte) „gerinnen, coagulari“ și (despre păr, barbă) „a se face cărunț, a încărunți, adevă atunci când *promiješale se bijele dlake sa crnima* „se amestecă perii albi printre perii negri“; *ugrușati se*, cu același înțeles.

Originea cuvântului trebuie căutată în forma română **îngroșă,-are**, (arom.) **ngrușă,-are** cu înțelesul de „a face sau a deveni ceva gros“, în special despre lichide (vin, lapte etc.). În Șezătoarea (III ⁷¹/₈) găsim explicat cuvântul *mleșniță* prin „lapte cu tocmași, ori *lapte îngroșat* cu făină“. Forma *mleșniță* reprezintă un bulg. *mlěčnik* (pl. mlěčnitsi) care tocmai însemnează un fel de „prăjitură preparată din lapte amestecat cu ouă“. Tot așa și sârbescul *mliječnica*, din care ar putea deriva direct cuvântul românesc, „eine Art essbaren Schwammes (Milchschwamm, Pfefferschwamm), lactarius piperatus“. La Marian (*Inmormântarea* p. 390) găsim același lucru: În comuna Pojorâta . . . se trimit mai ales copiilor ulcele nouă pline cu *lapte* simplu sau *îngroșat* . . . care se numește *mleșniță*“. Dar cuvântul care dovedește până la evidență întrebuințarea în limba română a unui derivat de la *gros* pentru însemnarea unui preparat de lapte este *groscior* „smântâna dulce mai ales de vacă, când începe a se prinde pe lapte, înainte de se a încălzi laptele, caimacul laptelui dulce, nefiert și neînăcrit“. (Pușcariu, *Dicț. Limb. Rom.*). Cuvântul ar fi putut pătrunde în sârb. și prin Aromâni, deși trecerea lui *o > u* s'ar fi putut petrece și în sânul limbei sârbe.

¹ *Grušati se o mlijeku, kad se ono što je u nem tvrdo (sir, maslo) skupi zajedno od onoga što je žitko „despre lapte [se zice] când ceea ce este tare (brânză, grăsime) se adună la olaltă, despărțindu-se de ceea ce este șubțire“.*

2. **bărzav,-a,-o** adj., încă un termen pastoral de origine română aflat în limba bulgară și limba sârbă. După dicționarul mai nou al lui Weigand, *bărzav* înseamnă „grau, schwarz und weiss meliert“. După Gerov: *što ima běli i černi vlakna razmėseni, siv, sur* „care are peri albi și negri amestecați, cărunt, sur“, mai departe „cărui i-a încărunit părul, adecă i-a albit întru câtva (komuto kosata e promėsila sir, pobělėla e nėkolko).

În sârbește există cuvântul supt forma **barzast** adj., aproape cu același înțeles, întrebuințat, după Riječnik, atât în Serbia cât și în Dalmația, despre capre: *koza barzasta* „capră cu părul sur“; *koza je barzasta, koja nije ni bijela ni šarena* „capra este barzastă, care nu e nici albă nici peștriță“. După Riječnik, de la *barzast* avem și câteva derivate: *Bărzilo* „nume de țap“; după aceea *Bărzilovica* „nume de sat în districtul Belgrad“. Din acesta urmează derivatele: *Barzilovac, Barzilovca*, nume de persoană, care sânt originari din *Bărzilovica*. Tot așa: *Barzilovičanin* și *Barzilovičanka* „bărbat sau femeie originari din Barzilovica“.

Cel dintâiu care s'a ocupat cu originea formei bulgare este Miklosich (EWS), aducându-l în legătură cu alb. *barθ* „alb“. Pentru formele sârbești avem mai întâiu părerea din Riječnek, care îl derivă din ital. *verza* (român. *varză*) și în urmă de tot, pe aceea a lui P. Skok din *Archiv f. sl. Phil.* (Vol. XXXV p. 337—338). După Skok originea formelor sârbești este aceeași pe care a dat-o Miklosich pentru cuvântul bulgăresc, alb. *barθ*. Cu toate acestea, nici Skok, nici Miklosich, nu încearcă să ne lămurească asupra trecerii lui θ (resp. ð) alb. în z. De altfel, nici definiția înțelesului dată de Riječnik nu este pe deplin lămurită. Acolo se explică prin „fulvus“, sârb. *kao zelenkast i crvenkast* „care dă în verde și în roșiu“. Numai citatul dat: *koza barzasta* ne duce direct la forma românească *capră barză*, luminându-ne pe deplin asupra înțelesului formei sârbești.

Așadar, atât *barzast* cât și *barzilo*, sânt purtători ai aceluiași cuvânt românesc **barz,-ă** adj., mai vechiu, păstrat astăzi numai la Aromâni: *bardzu* -ă cu înțelesul „bălan“: *Capră bardză, mulă bardză*, „capră, catâr bălan“. Cuvântul există și în megl. *bardza* „nume de capră“, dacor. *barză* id., despre cari vezi mai pe larg *Raporturile Albano-române* p. 517.